

A MAI MAGYAR IRODALOM KÖNYVTÁRI ÉS IRODALOMKRITIKAI ÉRTÉKELÉSE

Fodor András

Az elemzés az Uj Könyvek 1966. 1-12-es száma, valamint a Kortárs, Uj Irás, Kritika, Élet és Irodalom, Népszabadság teljes évfolyamának összehasonlítása alapján készült. Az Uj Könyvek 1964 októberében indult, kéthetenként megjelenő folyóirat, a közművelődési és középiskolai könyvtárak állománygyarapítási tanácsadója, a KMK szerkesztésében és az Á.K.V. Könyvtárellátó Osztályának a kiadásában jelenik meg.

1.

Tekintve, hogy az Uj Könyvekben folyó állománygyarapítási tanácsadás megelőzi a szélesebb közvéleményt informáló hivatalos irodalomkritikát, időnként szükséges és hasznos összehasonlító próbát tenni: vajon az általunk szerkesztett recenziók hogy viszonylanak a fontosabb folyóiratok bírálataihoz. Jóllehet – amint már többször leszögeztük – az Uj Könyvek nem kritikai fórum, az ismertetésekben kifejtett vélemények, a művek sikerességét, érdeklődési körét figyelembevevő ajánlások a tárgyilagos beszámolón túl állásfoglalásra is ösztönzik a könyvtárost. Jogos tehát az igény, mely az Uj Könyvek tanácsadó tevékenységét az irodalompolitika tükréből is látni, ellenőrizni kívánja. Általános népművelési szempontból a kétféle funkción belül is megvannak a reális összehasonlítás lehetőségei.

2.

Bővebb magyarázatra nem szorul, hogy a megjelenő könyvek tömegéből a mai magyar szépirodalom megítélése, propagandája jár legnagyobb felelősséggel. Egy-egy ismeretlenségből felbukkanó, napi problémákat feszegető, hosszú vitákat indító mű értékét maradandó érvénnyel előre megsejteni mindenképpen kockázatos vállalkozás. Éppen e tevékenység fontossága, ellenőrzésének várható tanulságai miatt alábbi elemzésünkben kizárólag napjaink magyar szépirodalmával foglalkozunk. Az Uj Könyvek 1966-os évfolyamának 1-12-es számaiból ennek megfelelően csak hazai ujdonságokat, vagy az előzőktől lényegesen eltérő bővített másodkiadásokat emeltünk ki. Sajátos problematikája miatt figyelmen kívül hagytuk a kifejezetten ifjúsági műveket, a filológiai részproblémákkal foglalkozó publikációkat. Szerepeltetjük viszont az általános esztétikai munkákat, irodalom-

történeti monográfiákat, az irodalmi igényü publicisztikát és természetesen a külföldi lírai és prózai antológiákat. - Bár az évi termésnek csak felét vizsgáljuk, a januártól-júliusig terjedő időszak magába foglalja részint az 1965-ös kárácsonyi és teljes mértékben a könyvheti kiadványokat; így a következtetések érvénye általánosítható. A folyóiratok kritikai rovatainak feldolgozását praktikus okból zártuk 1966 decemberével, számolva azzal a sajnálatos lehetőséggel, hogy bizonyos művekre csak fél év, egy év eltelte után reagál a kritika. A fenti szempontok értelmében az Új Könyvek 1-12-es számaiban a következő magyar szépirodalmi művek kaptak törzsanyag- illetve javasolt besorolást.

(K = Kortárs; U = Új Írás; KR = Kritikai
ÉS = Élet és Irodalom; NSz = Népszabadság)

Törzsanyag

1. Berda József: Magamhoz méltón	= U; ÉS
2. Csanádi Imre: Csillagforgó	= KR; ÉS
3. Csanádi Imre: Hadak után	= NSz
4. Csanádi Imre: A magyar valóság versei	= KR; ÉS
5. Darázs Endre: Szarvasok futása	= U; KR; ÉS
6. Déry Tibor: A kiközösítő	= K; U; ÉS; NSz
7. E. Fehér-Garai: Mai magyar költők antológiája	= ÉS
8. Fekete Gyula: Lányszöktetés	= KR; ÉS; NSz
9. Garai Gábor: Eszköz és eszmélet	= KR; NSz
10. Goda Gábor: Miért nem nőtt az ember az égig	= NSz
11. Gyertyán Ervin: A muzsák testvérisége	= - - -
12. Hét évszázad magyar versei	= KR; NSz
13. Hidas Antal: Ficzek ur	= KR; ÉS; NSz
14. Illés Lajos: Tizenkét portré	= ÉS; NSz
15. Illés László: Józanság és szenvedély	= KR; ÉS
16. Juhász Ferenc: Harc a fehér báránnyal	= KR; ÉS
17. Kardos László: Közel és távol	= KR; ÉS; NSz
18. Kardos László: Tóth Árpád	= - - -
19. Lengyel József: Mérni a mérhetetlent	= K; KR
20. Merényi Oszkár: Berzsenyi Dániel	= - - -
21. Meste rházi Lajos: Isten méretre	= K; KR; ÉS; NSz
22. Mészöly Miklós: Az atléta halála	= KR; ÉS; NSz
23. Mocsár Gábor: Pávatoll	= U; KR; NSz
24. Nagy László: Arccal a tengernek	= KR; ÉS
25. Sötér István: Tisztuló tükrök	= K; KR; ÉS
26. Szabó Pál: Szivárványerdő	= K; NSz
27. Szép versek 1966.	= KR; ÉS
28. Tamási Áron: Világító éjszaka	= K
29. Tomcsa Sándor: Őszi tárlat kisvárosban	= - - -
30. Varga József: Ady Endre (Pályaképvázlat)	= K; U; KR
31. Vas István: Földalatti nap	= K; U; ÉS
32. Veres Péter: Való világ	= K; NSz
33. Zalka Máté: A bolygók visszatérnek	= K; KR

Javasolt

1. Áprily Lajos: Jelentés a völgyből	= KR
2. Balogh Edgár: Hét próba	= K; KR; ÉS

3.	Bárdos Pál: Estétől reggelig	- KR; ÉS
4.	Beke György: Hullámgyűrű	- - - -
5.	Békési Gyula: Hazatalálni	- K; U; ÉS
6.	Bella István: Szaggatott világ	- U; KR; ÉS
7.	Berkesi András: Huszvévesek	- - - -
8.	Bertha Bulcsu: Füstkutyák	- K; U; KR
9.	Csanády János: Európai ősz	- K; U; KR; ÉS
10.	Csanda Sándor: A hidak sorsa	- - - -
11.	Csoóri Sándor: Kubai napló	- U; ÉS
12.	Demény Ottó: Örömet, könnyü álmod	- K; ÉS
13.	Diószegi András: Gábor Andor	- - - -
14.	Éder Zoltán: Babits a katedrán	- KR; ÉS
15.	Egry Irén: Még nincs egészen ősz	- ÉS
16.	Endre Károly: Versek	- KR
17.	Erdődy János: Bocskorosok	- - - -
18.	Fábry Zoltán: Európa elrablása	- KR
19.	Fazekas László: Megvallott gyermekkor	- ÉS
20.	Fehér Klára: Perben, haragban	- KR; ÉS; NSz
21.	Fejes Endre: Vidám cimborák	- U; KR; ÉS; NSz
22.	Fodor Ilona: Csak tiszta forrásból	- - - -
23.	Forbáth Imre: Eszmék és sorsok	- KR; ÉS
24.	Fülöp János: Rendületlenül	- - - -
25.	Galambos Lajos: Zsilipek	- K; U; KR; ÉS
26.	Gellért Oszkár: Zuhanóban	- ÉS
27.	Gereblyés László: Versek mozgóképre	- U; KR; ÉS
28.	Gerencsér Miklós: Tilalomfa	- - - -
29.	Gergely Ágnes: Glogovác és a holdkórosok	- U; KR; ÉS
30.	Gergely Sándor: Hallgatás közben	- - - -
31.	Gobby Fehér Gyula: Elrontott csodák	- - - -
32.	Gyóry Dezső: Tűzvirág	- U; ÉS
33.	Gyurkovics Tibor: Emberfia	- K; U; KR; ÉS
34.	Hegedüs Géza: Az állam én vagyok	- - - -
35.	Hegedüs Géza: Földönjáró csillagok	- ÉS
36.	Horgas Béla: Nevetni, sirni	- K; U; KR; ÉS
37.	Horváth Imre: Versek	- - - -
38.	Illés Béla: A 339-es szoba	- K; KR; ÉS; NSz
39.	Illés Endre: Az idegen	- - - -
40.	Juhász Géza: Papp Dániel	- - - -
41.	Káldi János: Rábaparti elégia	- ÉS; NSz
42.	Károlyi Amy: A harmadik ház	- K; U; ÉS
43.	Kassák Lajos: Mesterek köszöntése	- K; KR
44.	Katkó István: Festett egek	- - - -
45.	Kemény Dezső: Tirka és sofőr	- U
46.	Képes Géza: Ének meredek parton	- KR; ÉS
47.	Keszi Imre: Flóra Lágymányoson	- U; ÉS
48.	Kibédy Albert: Légy üdvöz idegen	- U
49.	Kiss Dénes: Arcom a föld	- K; U; KR; ÉS
50.	Kolozs Pál: A családja árnyéka	- - - -
51.	Komlós Aladár: Gyulaitól a marxista kritikáig	- U; ÉS
52.	Körkép 1966.	- KR; ÉS; NSz
53.	Kovács György: Bánat és bor	- - - -
54.	Lányi Sarolta: Mult és jelenidő	- U; KR; ÉS
55.	László Anna: Harkály a vizen	- ÉS
56.	Lesznai Anna: Kezdetben volt a kert	- K; U; KR
57.	Marosi Barna: Kapu utca 10	- - - -
58.	Mezei András: A csodatevő	- U; KR; LS; NSz

59. Mezei András: Legendák születőben	= K; U; KR; ES; NSz
60. Moldova György: Magányos pavillon	= K; ES
61. Monoszlói M. Dezső: Csók	= - - -
62. Móricz Lili: Fecskék a verandán	= ES
63. Nagy Péter: Rosta	= KR
64. Oravecz Paula: Tört ágak	= ES
65. Örsi Ferenc: Színház rivalda nélkül	= - - -
66. Pusztai János: Ösvény a világba	= - - -
67. Raffai Sarolta: Részeg virágzás	= U; KR; ES
68. Rákosi Gergely: Mondok mást	= U; KR; ES
69. Ratkó József: Félelem nélkül	= U; KR; ES
70. Salamon Pál: Magadra kiált	= KR; ES
71. Sallai Elemér: -40°	= ES
72. Sánta Ferenc: Az áruló	= K; KR; ES
73. Simonffy András: Lázadás reggelig	= U; KR
74. Sinkó Ervin: Optimisták	= K; KR
75. Sipkay Barna: Gyűlölet, éjszaka, szerelem	= ES
76. Sós György: Pettyes kalandjai	= - - -
77. Szakonyi Károly: Férfiak	= ES
78. Szász János: Holnap havazni fog	= - - -
79. Szécsi Margit: A trombitákat összesöprik	= K; U; KR; ES
80. Szélkiáltó (Csehszlovákiai magyar költők antológiája)	= - - -
81. Szemlér Ferenc: A költészet értelme	= KR; ES
82. Szemlér Ferenc: Minden halhatatlan	= U; ES
83. Szentkuthy Miklós: Angyali Gigi	= U; KR; ES
84. Szilágyi Péterné: Fiatal magyar írók	= - - -
85. Tamás Mária: Ősztől őszig	= - - -
86. Timár Máté: Hogy a világ előre menjen	= KR; ES
87. Tótfalusi István: Árkádiában éltem én is	= - - -
88. Trencsényi W. Imre: Humanizmus és nemzeti irodalom	= KR; ES
89. Ungvári Tamás: Az eltűnt személyiség nyomában	= KR; ES
90. Ungvári Tamás: Modern tragikum - tragikus modernség	= KR
91. Varga Domokos: Kutyafülek	= ES
92. Várnai Zseni: Nyugtalan nyár	= ES; NSz
93. (Vasvári István): Kortársak Illés Béláról	= KR
94. Várkonyi Nagy Béla: Egyszerű varázslat	= K; U; ES
95. Végh Antal: Nyugtalan homok	= U; ES
96. Vértes József: Igazlátók	= - - -
97. Vészi Endre: Aranyszoba	= K; KR; ES

A 130 könyv és a melléjük írt, folyóiratokra utaló betűjelek összevetése alapján kiderül, hogy az általunk fél év során könyvtáraknak ajánlott művekből a Kortárs összesen 28-at bírál

(ebből törzsanyag 9, javasolt 19);

az Uj Irás összesen 32-öt

(ebből törzsanyag 5, javasolt 27);

a Kritika összesen 60-at

(ebből törzsanyag 18, javasolt 42);

az Élet és Irodalom összesen 70-et
(ebből törzsanyag 18, javasolt 52);

a Népszabadság összesen 23-at
(ebből törzsanyag 14, javasolt 9).

Megjegyzendő, hogy Falus Róbert rendszeres könyv-
ismertetései nem az év elején kezdődtek.

Elgondolkoztató, hogy a 130 könyvből mindössze 1 akad (Mezei András: Legendák születőben), mellyel valamennyi vizsgált orgánum foglalkozik. Megle-
pő, hogy 33 művet (közüliük 4 törzsanyagbeli) egyáltalán nem vett észre a hi-
vatalos kritika. (Igy például Gyertyán Ervin összehasonlító esztétikáját,
Tomcsa Sándor és Csanda Sándor érdemes tanulmányköteteit.) Nem nyilat-
kozik a kritika az olvasmányos, de vitatott művészi színvonalu művekről (Ber-
kesi, Fülöp J., Gerencsér, Erdődy, Hegedüs Géza, Katkó, Kolozs P.,
Sós Gy., Vértes J.), figyelmen kívül hagyja az irodalomtörténeti jellegű össze-
gezéseket (Kardos L.: Tóth Árpád; Diószegi A.: Gábor Andor; Juhász
G.: Papp Dániel; Tótfalusi L.: Árkádiában éltem én is), továbbá bántóan neg-
ligálja a határon kívüli magyar irodalom újtonságait (Tomcsa, Csanda, Beke,
Gobby Fehér, Kovács György, Marosi B., Monoslói M. Dezső, Pusztai
J., Szász J. műveit és a Csehszlovákiai magyar költők antológiá-
ját).

3.

A feltárt adatok mégcsak fokozzák az Uj Könyvek recenzióra háruló
felelősséget; nézzük tehát, a könyvekkel kapcsolatos állásfoglalás (vagy ennek
esetleges elvi megfontolásból eredő hiánya) tartalmi, érdemi vonatkozásban meny-
nyiben igazol, vagy cáfol bennünket.

A törzsanyagnak jelzett művek közül vitathatónak látszik Darázs
Endre kötete. A Kritika recenzora teljes elutasítással ir erről az erejevesz-
tett költészetről. A másik két bírálat intellektuális telítettséget, igényességet em-
leget; dicséri a gondos válogatást, a tehetség elpusztíthatatlanságát. - Ám ha
kétségbe vonjuk is Darázs költői hitelét, alapelvünk, hogy válogatott kötetet ér-
demlő költők általában nagyobb figyelmet kapjanak. Igy került a Szarvasok
futása a városi könyvtárak törzsanyagába.

Némileg jóindulatunak látszik Fekete Gyula novelláskötetének besorolá-
sa. A kritikák egybehangzóan rokonszenves, élvezetes kötetnek tartják, de nem
tekintik a szerző pályáján határkőnek; kifogásolják a válogatást is. Ez esetben
az író Az orvos halála után megnőtt rangja, népszerűsége hangolt bennün-

ket a recenzor lelkesedése mellé. - Problematikusabb Mészöly Miklós regényének sorsa, mely a szélesebb irodalmi közvélemény előtt nem kapott jó minősítést. A Népszabadság kritikusa szerint csak sznobok, széplelkek gyönyörűségére íródott. Rendkívül fanyalgó az Élet és Irodalom Faragó Vilmos féle bírálata is. Ellenérvként érdemes viszont idézni egyik legigényesebb irodalomtörténészünk, Béládi Miklós hosszú, igen pozitív tanulmányából (Kritika): "Ebből a könyvből egyhamar nemigen lesz sikeres, emlegetett olvasmány. Kár pedig, hogy nem válik azzá: joggal megérdemelné". - Véleményünk szerint ilyen esetben az Új Könyvek szempontjai függetleníthetők az irodalmi világban kavarogó elfogultságoktól, személyeskedő indulatoktól, s inkább támaszkodhatunk a maradandó jövőt jósoló irodalmi bírálatra, mint a napi értékrendet figyelő, gloszszázó publicisztikára.

Ingadozás tapasztalható még Mocsár Gábor két szatirikus kisregényének megítélése körül. A Népszabadság dicséri, az Új Írás elmarasztalja; a Kritika a szatira kedvéért megbocsátja hibáit. Valójában mi is a hiányzó műfaj kedvéért tettünk engedményt.

További lényeges differenciák az általunk törzsanyaggá emelt könyvek körül nincsenek. Lássuk viszont a másik oldalt, - azokat a műveket, miket az irodalomkritika a javasolt kategóriából esetleg feljebb emelt volna.

Három folyóirat (K, KR, ÉS) rendkívüli elismeréssel szól Balogh Edgár könyvéről. Igaz, hogy a két világháború közötti Sárlos mozgalom története általános érdeklődésre nem számíthat, mégis utólag elgondolkoztató, nem kellett volna városi törzsanyaggá nyilvánítanunk. Fejes Endre Vidám cimborák-jának nagy visszhangja volt; a bírálók azonban egytől-egyig a Rozsdatemető felől nézik ezeket az írásokat. "Nem új dolgok!" - írja a Népszabadság recenzora, "jelentős darabok" - mondja a Kritika ismertetése. Az ellentmondó vélemények mögött azonban ott van a nagyobb teljesítményt váró, udvariassá tompított elégedetlenség. Az Új Könyvek álláspontja annyiban támadható, hogy Fejesnek kevésbé számította be a Rozsdatemetőt, mint Fekete Gyulának Az orvos halálát. Fekete novelláskötetét azonban szerveesebbnek, gazdagabbnak éreztük. (Fejesében tudvalevőleg régebbi novellájának a kritikusok által is bírált filmváltozata szerepel újdonság helyett.)

Galambos Lajos regénye szokatlanul terjedelmes, körültekintően pozitív, az Új Könyvek álláspontjával ellentétes kritikát kapott. Ismertetésünk az összegezés kísérletének, a főhős (Bán Mari) megrendítő sors-ábrázolásának elismerése mellett a túlzó naturalizmus és a hibás szerkesztés miatt nyilvánította a regényt falun, városban javasoltnak (törzsanyag helyett). Ezzel szemben a megjelent bírálatok: "Antiromantikus (Fejes: Rozsdatemető; Cseres: Hideg na-

pok; Jancsó: Szegénylegények szintjén.) Ujfajta emberszemlélet . . . Igazi regény . . . Az Isten őszi csillagánál gyengébb, de tipizálásban jobb. Visszalépés az előreugrás érdekében" (Almási Miklós, Kortárs). "Testies és végtetekhez húzó író Galambos, az bizonyos. Ezek fölött a hajlandóságai fölött azonban egy határozott világnézetű művész értelmi ereje uralkodik. . . A naturalista összefogása a realistával, a realista uralma a naturalista fölött . . . Mi egészen mást kifogásolnánk: a sok és jó szimbólum mellé odatett még egyet, a bányabeomlás monumentálisnak szánt, ám igazi indokolttság híján egyáltalán nem oly nagyszerű szimbólumát . . . A naturalista tulzások veszélyeztetik a bőségnek, az erőnek és a mértéknek azt az egységét, amely G. prózájának legjobb erénye, de végülis nem bontják meg tulságosan" (Héra Zoltán, Uj Írás). "Hibái ellenére jelentős lépés. A korábbi eredmények megőrzésével nagyobbigényű, modernebb technikájú alkotómódszer eredménye" (Martinkó András, Kritika): "A mondanivaló igazsága az ábrázolás tulzásaiban is majdnem csorbitatlan" (Faragó Vilmos, Élet és Irodalom).

Mindezek után csak annyit hozhatunk fel mentségül, hogy a Galambos körül működő, olykor csupán a termékenység bővületétől szitott kritikai felhajtó erő ismeretében a Zsilipek-et a felkért recenzoron kívül még egy kompetens informálóval is elolvastattuk. Írásos jelentése lesújtó volt. A szakreferens, aki harmadikként ugyancsak elolvasta a művet, a fent ismertetett pozitív vélemények ellenére sincs meggyőződve arról, hogy Galambos korszakot átfogó vállalkozása valóban korszakos értékű marad.

Tulságosan szigorúak voltunk Lesznai Anna Kezdetben volt a kert című vaskos regényének megítélésében is. Kétségtelen, hogy a lelkes kritikákban a kuriozitásnak kijáró elfogódás dominál. Egyetlen Magyarországon készült mű bírálatában, még Galambosnál sem, talákoztunk mostanság ilyen maximális magasztalással: "töretlen erő, érdekes hangulat, alapos korismeret . . . Nemes eszközök. Teljes érzelmi hatás" (NSz). "Magasrendű művészi megőrkítés" (U)., "Hallatlan, hihetetlen gazdagság, enciklopédikus igény . . . szabálytalan, öntörvényű mű" (K). "Kivételes mesélőképesség, lenyűgöző egyéniség, szuggesztív erejű művész" (KR). A kivételes nagybecsülés mögött itt-ott ugyan árulkodó kifogások is találhatóak. (Nem tudta megfogadni Ady tanácsát, hogy 999 szót megőljön az 1000-ik igazáért (K); nem tökéletes . . . nincs szerkezete (KR). Az Uj Könyvek két oldalas ismertetése egészében méltányló hangú, de Jókai és Mikszáth világához képest nem látja eredetinek a regénybeli századvég világát; szokványos helyzeteket, szereplőket emleget; figurák fárasztó tömegét. Sajnos, nincs mód arra, hogy egy 1200 oldalas könyvet ellenpróbaként

más szemmel is megnézzessünk. Esetleges új információ alapján lehetett volna a regény városi törzsanyag.

Fejes novelláinál első látszatra vitathatóbb Sánta Az áruló-jának javasoltá nyilvánítása. Ám a nagy kritikai visszhang itt is inkább az előző sikeres művek íróját illeti, B Nagy László egy ötödik nagy mű ígéretét látja benne (K), Béládi Miklós szerint a szerző lemondott legjobb írói tulajdonságairól; eszmék szöcsövévé formálta alakjait; az epika fennmaradó elemeit is száműzte (KR). A közjátéknak nyilvánított regényt tehát erényeivel együtt is joggal ismertettük a javasolt művek közt.

5.

Nézzük végül azokat a műveket, amikkel a hivatalos irodalomkritika nem foglalkozott. Vajon a teljes mellőzés nem int-e bennünket arra, hogy szigorubban különítsük el a javasolt és nem javasolt szépirodalmat? - Amint már említettük, a határon kívüli magyar újdonságok alig-alig kapnak kritikát folyóiratainkban. E tekintetben még a gyengébb művek ismertetését is misszióknak éreztük, nem szólva arról, hogy Tomcsa, Csanda tanulmányköteteinek, a Cseh-szlovákiai magyar költők antológiájának visszhangtalansága irodalomkritikánk már-már bűnös mulasztása. Ugyancsak figyelmet érdemeltek volna Beke György, Gobby Fehér Gyula, Kovács György, Pusztai János, Szász János és Tamás Mária könyvei. Ha e tekintetben nem is érhet bennünket a liberalizmus vádja, kérdéses, miért ment el az irodalmi közvélemény Fülöp János, Gerencsér Miklós, Katkó István, Kolozs Pál, Vértes József hazai szerzők művei mellett. Be kell ismernünk, hogy Fülöp és Gerencsér esetében az előző jobb írások (József Attila díj) vonzásának engedünk inkább, mint a meglehetősen negatív recenzióknak. Ugyancsak kerülhetett volna harmadik fejezetbe Kolozs Pál és Vértes József regénye. Az előbbinél az olvasmányosság, az utóbbinál a feltárt életanyag javára tételt engedmény. Reálisnak tartjuk viszont Katkó regényének részünkről való pozitív értékelését. Mivel a tárgyalt időszakban mindössze három mű került a harmadik fejezetbe (Barát Endre: Hajnalka; Csepeli Szabó Béla: Forgószél; Major Nándor: Dél), elmondható, hogy óvatosan, talán tulságosan is óvatosan mérlegeltünk; érthető viszont, hogy újdonságokkal mindig nehezebb szigorunak lenni, mint a már vizsgázott, viszonyítható értékű kiadványokkal.

Összehasonlító elemzésünk tanúsága szerint szépirodalmi folyóirataink egyáltalán nem foglalkoznak a könyvalakban megjelent mai drámákkal (Berkesi, Illés E., Órsi, Salamon P.) és a monografikus irodalomtörténeti művekkel (Diószegei: Gábor Andor; Juhász Géza: Papp Dániel; Kardos L.; Tóth Árpád; Me-

rényi O.; Berzsényi Dániel). Az előbbi esetben nyilván a színírálatra, az utóbbiban irodalomtörténeti szakfolyóiratra hagyva a kritika gondját.

Vessünk pillantást még azokra a könyvekre is, amikről egy vagy több, de határozottan elutasító bírálat jelent meg. Mindössze három ilyen mű akad, Egry Iréné, Fazekas Lászlóé és László Annáé. A két író műénél negatívabb értékelése meggondolkoztató (különösen Egry Irén dolgában). - de a Fazekas Lászlót ért szokatlanul durva bírálat (Kis Tamás: Élet és Irodalom) ismét azokra az irodalmon kívüli indulatokra enged következtetni, amikről szeretnénk magunkat függetleníteni.

6.

Mindent egybevetve a törzsanyag és javasolt anyag viszonylatában 2-3 olyan mű helye látszik vitathatónak, amit a 33 kiemelt magyar újdonság közé bevettünk; további 2-3 javasolt könyvről mondható, hogy helye lett volna az előbbieket közt. Javasolt és nem javasolt irodalom viszonylatában négy-öt műről mutatható ki, hogy az irodalomkritika értékelése ellentmond az Új Könyvekének. 133-ból 11 problematikusan értékelt mű hibaszalékként érzésünk szerint egyelőre nem nyugtalanító arány.

Végezetül az eddigi észrevételekből két nem egészen az Új Könyvek felelősségi körébe tartozó, de általános érvénye miatt oda visszaható megállapítás kívánkozik. Egyik, hogy irodalomkritikánk a bírált művek kiválogatásában rendszertelen, a könyvek időbeli követésében pedig rendkívül vontatott. Nehéz megmagyarázni, egy-egy regény vagy verskötet megítéléséhez miért kell több mint esztendőnyi idő. Vajon a késedelemben nem fejeződik-e ki esetleges pozitív szándék ellenére is, negatív vélemény?

Az összehasonlító felmérés másik tanulsága, hogy az irodalomkritikai dokumentáció, illetve a kurrens művekkel foglalkozó kortárs irodalomtörténeti munka szervezetlenül folyik. A mulasztásnak sajnos régi hagyományai vannak, hiszen a magyar irodalomkritikai munkásságot még ma is egy magánvállalkozás - Kozocsa/Sándoré - tartja kézben, mely az újdonságokat kb. 8 év lemaradással követi. A bírált könyvek feltárására vonatkozóan még áthidaló megoldást jelent a KMK, és a Szabó Ervin Könyvtár közös, de nem eléggé ismert vállalkozása, az Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai karterékjai.* Ám, ha egy könyvről egyáltalán nincs kritika, akkor sehol sem regisztrálódik, szükségszerű tehát, hogy ebből a katalógusból is ki-marad.

A magyar könyvtermés tervszerű kritikai számontartására, arra, hogy minden megjelent mű valamilyen kritikai reagálás alapján visszakereshető legyen,

előre fel kellene készülni. Ilyen perspektivikus rendszerességre eddig még sehol sem történt intézkedés, bár a visszhangtalanul megjelent művek problémáját irodalomtörténészek és könyvtárosok munkájukban egyaránt és mindinkább fáj-lalják.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1963 elején össze-gyűjtötte és kiadta az 1963 e I s 5 felében, a legelterjedtebb irodalmi folyóiratokban és a napilapokban megjelent könyvkritikák címleírásait. A próbafüzet egyolda-las nyomással készült és 7.5x10.5 centiméter nagyságu cédulákra is fel lehetett vágni.

A vállalkozást 1963-tól a Fő-városi Szabó Ervin Könyvtár foly-tatta és a hálózatához tartozó fi-ókkönyvtárakat ellátta a recenziók, továbbá a biográfiai és kritikai cikkek kartotékjával. A szolgálta-tást -a korlátozott lehetőségeken belül- több megyei és járási könyv-tár is igénybevette.

Három év során a szolgáltatás nagy anyagot gyűjtött össze. A re-

KÖNYVISMERTETÉSEK
BIBLIOGRÁFIÁJA

Budapest
1963

Irodalomtörténeti tanulmánykötetek
és folyóiratok.

analitikus bibliográfiai kartotékjai

1966

Január-Február

Budapest

1966

ferensz munka nélkülözhetetlen segédeszkö-zévé vált azokban a könyvtárakban, ahol időről - időre rendszeresen beosztották a katalóguscédulákat.

Egy - egy könyvről, filmről, szerző-ről vagy irodalmi irányzatról a kartoték alapján g y o r s a n lehet bőséges tá-jékoztatást adni az olvasóknak.

A gyűjtemény tájékoztatási értéke év-ről-évre növekszik.

1966-tól a kartoték előállítását a

NÉPMŰVELÉSI PROPAGANDA IRODA

vette át. Ez lehetővé teszi, hogy -térítés elle-nében - az eddiginél lényegesen több könyvtár jusson ehhez az értékes szolgáltatás-hoz. Az érdeklődők forduljanak közvetlenül az Irodához. C i m e :

Budapest, VII, Gorkij Fásor 45.